

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΑΣΠΡΟΠΑΡΗ

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ (LAYMAN'S REPORT)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ LIFE+ «ΕΠΕΙΓΟΝΤΑ ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΒΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΑΣΠΡΟΠΑΡΗ (*NEOPHRON PERCNOPTERUS*) ΣΤΗ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ» (LIFE10 NAT/BG/000152)

giving
nature
a home

www.LifeNeophron.eu

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ LIFE+ «ΕΠΕΙΓΟΝΤΑ ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΒΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΑΣΠΡΟΠΑΡΗ (NEOPHRON PERCNOPTERUS) ΣΤΗ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

LIFE10 NAT/BG/000152

www.LifeNeophron.eu

Συντομογραφία: Η Επιστροφή του Ασπροπάρη

Διάρκεια: 5 έτη (1/10/2011 - 31/12/2016)

Περιοχές Προγράμματος: 27 περιοχές Natura 2000 (12 στη Βουλγαρία και 15 στην Ελλάδα): Δάσος Δαδιάς - Σουφλίου, Κοιλάδα Φιλιουρή, Κοιλάδα Κομφάτου, Δασικό Σύμπλεγμα Νοτίου Έβρου, Όρη Έβρου - Κοιλάδα Δερείου, Κεντρική Ροδόπη και Κοιλάδα Νέστου, Όρη Τζένα - Πίνοβο, Όρη Όρλιακας και Τσούργιακας, Όρη Αντιχάσια και Μετέωρα, Κορυφές Όρους Κόζιακα, Όρη Παραμυθιάς, Στενά Καλαμά και Αχέροντα, Όρη Τσαμαντά - Φιλιατών, Φαρμακοβούνι και Μεγάλη Ράχη, Όρος Τύμφη, Όρος Δούσκο, Ωραιόκαστρο, Δάσος Μερόπης, Κοιλάδα Γόρμου και Λίμνη Δελβινακίου, Κεντρικό Ζαγόρι και Ανατολικό Τμήμα Όρους Μπισικέλι, Οροπέδιο Provadiysko-Royaksko, Lomovete, Όρος Kamchiyska, Όρος Kotlenska, Dobrostan, Madzharovo, Studen Kladenets, Krumovitz, Most Arda, Byala Reka, Sakar, Ταμιευτήρας Ivailovgrad.

Συντονιστής Δικαιούχος: Βουλγαρική Ορνιθολογική Εταιρεία (BSPB)

Εταίροι: Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία (EOE), WWF Ελλάς, Βρετανική Εταιρεία για την Προστασία των Πουλίων (RSPB)

Προϋπολογισμός: €2.625.742.00. 50% (1.312.871€) χρηματοδοτούμενο από το Πρόγραμμα LIFE+ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Συγχρηματοδότηση: Ίδρυμα Α. Γ. Λεβέντη, Ίδρυμα MAVA

Επικεφαλής Προγράμματος: Stoyan Nikolov (BSPB)

ΟΜΑΔΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ:

BSPB: Vanya Georgieva - Διαχειριστής Προγράμματος, Vladimir Dobren - Υπεύθυνος Διατήρησης, Yordanka Lukanova - Υπεύθυνη Επικοινωνίας, Dimitar Gradinarov - Υπεύθυνος εγκλημάτων κατά της ορνιθοπανίδας, Edita Difova - Υπεύθυνη αγρο-οικολογίας.

Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία: Victoria Saravia - Συντονίστρια Προγράμματος, Ρούλα Τρίγκου - Συντονίστρια Επικοινωνίας, Κωνσταντίνα Ντεμίρη - Συντονίστρια Ομάδας Εργασίας Ενάντια στα Δηλητήρια, Χαρητάκης Παπαϊωάννου - Υπεύθυνος Ομάδας Εργασίας Ενάντια στα Δηλητήρια για την Ήπειρο, Δημήτρης Βαβύλης - Ορνιθολόγος Πεδίου & Χειριστής σκύλου ανίχνευσης δηλητηρίων, Τάσος Μπούνας - Ορνιθολόγος Πεδίου, Λαυρέντης Σιδηρόπουλος - Ορνιθολόγος Πεδίου, Γιάννης Μαντάδης - Υπεύθυνος Οικονομικής Διαχείρισης.

WWF Ελλάς: Θεοδώρα Σκαρτσή - Υπεύθυνη Διατήρησης για την Ελλάδα, Νατάσα Μαραγκού - Διαχειριστής Προγράμματος, Παντελής Σαρρής - Λογιστήριο και Οικονομική Διαχείριση, Elzbieta Kret - Ερευνήτρια Πεδίου & Χειριστής σκύλου ανίχνευσης δηλητηρίων στη Θράκη, Άλκης Καφετζής - Ερευνητής Πεδίου, Ροδούλα Καραμπάτσα & Πασχάλης Σειτάνης - Βοηθοί Επικοινωνίας.

RSPB: Lenke Balint - Συντονίστρια Προγράμματος, Stefan Orpel - Επικεφαλής Βιολόγος Πεδίου, Chantal Palmer - Προϊστάμενος Σχεδιασμού, Adrian Oats - Διευθυντής Διεθνών Οικονομικών, Pamela Braham - Υπεύθυνη Οικονομικών, Guy Shorrocks - Υπεύθυνος εγκλημάτων κατά της άγριας ζωής.

Επικοινωνία:

Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία

Θεμιστοκλέους 80, 10681 Αθήνα
Τηλ./Fax 210 8228704 & 210 8227937
info@ornithologiki.gr - www.ornithologiki.gr

WWF Ελλάς

Λεμπέση 21, 11743 Αθήνα
Τηλ.: 210 3314893, Fax: 210 3247578
support@wwf.gr - www.wwf.gr

Επιμέλεια έκδοσης: Ρούλα Τρίγκου

Απόδοση στα ελληνικά: Λευτέρης Σταύρακας

Κείμενο: Stoyan Nikolov, Iordanka Lukanova

Φωτογραφίες: Τάσος Μπούνας, Boris Belchev, Kalin Botev, Δημήτρης Βαβύλης, Ρούλα Τρίγκου, Victoria Saravia, Ivaylo Zafirov, Θάνος Καστριτής, Χαρητάκης Παπαϊωάννου, Dimitar Gradinarov, Franz C. Robiller, Vladislava Ilieva, Stoyan Nikolov, Αρχείο BSPB / WWF Ελλάς / Ορνιθολογικής

Εικονογράφηση εξωφύλλου: Πασχάλης Δουγαλής

Γραφιστική επιμέλεια: Ivelina Georgieva www.bannerjiinica.com

©BSPB 2016

ISBN 978-954-8310-38-3

Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΜΑΣ

Ο Ασπροάρης (*Neophron percnopterus*) είναι το μικρότερο από τα τέσσερα είδη γύπα της Ευρώπης, με άνοιγμα φτερών 170 εκ. και μήκος σώματος 60 - 70 εκ.

Λόγω της ραγδαίας μείωσης των πληθυσμών του στο μεγαλύτερο τμήμα της περιοχής εξάπλωσής του, το είδος συμπεριλαμβάνεται στον Κόκκινο Κατάλογο της Παγκόσμιας Ένωσης για την Προστασία της Φύσης (IUCN) ως Κινδυνεύον.

Προστατεύεται επίσης αυστηρά από τις διεθνείς Συμβάσεις της Βέρνης και της Βόννης, καθώς και από τη Σύμβαση για το Διεθνές Εμπόριο των Απειλούμενων Ειδών Άγριας Πανίδας και Χλωρίδας (CITES).

Ο παγκόσμιος πληθυσμός του είδους κυμαίνεται μεταξύ 21.000 και 67.000 ατόμων. Κοινό είδος των ανοικτών εκτάσεων και χαμηλών ορεινών περιοχών με παρουσία βόσκησης, συχνός επισκέπτης των χωματερών από την αρχαιότητα, ο Ασπροάρης έχει μια βαθιά σύνδεση με την κουλτούρα πολλών τοπικών κοινωνιών και είναι πρωταγωνιστής σε πολλούς θρύλους και παραδόσεις, συχνά θεωρούμενος ως ιερό πουλί και προάγγελος της άνοιξης.

Δυστυχώς, αυτό το εμβληματικό είδος είναι το πιο ταχέως μειούμενο αρπακτικό πουλί της Ευρώπης. Μόνο τα τελευταία 30 χρόνια, ο πληθυσμός του Ασπροάρη στα Βαλκάνια έχει υποστεί μείωση μεγαλύτερη από 80%. Σήμερα, **λιγότερα από 30 ζευγάρια απομένουν στη Βουλγαρία και λιγότερα από 10 στην Ελλάδα.**

Αν συνεχιστεί αυτή η τάση, σε 25 χρόνια ο Ασπροάρης θα εξαφανιστεί πλήρως από τα Βαλκάνια.

Η αποστολή του Προγράμματος LIFE+ «Η Επιστροφή του Ασπροάρη» είναι η πρόληψη της εξαφάνισης του Ασπροάρη από τη Βουλγαρία και την Ελλάδα. Τα μέτρα και οι δράσεις που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο του Προγράμματος εστιάζουν στις κύριες και πιο κρίσιμες απειλές για το είδος και στις δύο χώρες: την παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων, την ηλεκτροπληξία σε επικίνδυνους πυλώνες ηλεκτρικού δικτύου, την καταστροφή των βιοτόπων του, την όχληση και τη λαθροθηρία.

ΑΠΕΙΛΕΣ - ΣΤΟΧΟΣ

ΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

- **Ερευνήσαμε τις αιτίες θνησιμότητας του Βαλκανικού πληθυσμού του Ασπροπάρη** παρακολουθώντας τη δυναμική του μεγέθους και της κατανομής του αναπαραγωγικού πληθυσμού στα Βαλκάνια τα τελευταία 30 χρόνια. Διεξάγαμε τοξικολογικές, παρασιτολογικές και γενετικές αναλύσεις δειγμάτων από το 70% των νεαρών Ασπροπάρηδων σε Βουλγαρία και Ελλάδα προκειμένου να προσδιορίσουμε την κατάσταση της υγείας του πληθυσμού. Δημιουργήσαμε Βάση Δεδομένων με όλες τις γνωστές περιπτώσεις θανάτου Ασπροπάρη σε Βουλγαρία και Ελλάδα από το 1997.
- **Μάθαμε πολλά για τις μεταναστευτικές διαδρομές και τους τόπους διαχείμασης του Βαλκανικού πληθυσμού**, βάζοντας δορυφορικό πομπό σε 22 νεαρούς και 5 ενήλικους Ασπροπάρηδες και παρακολουθώντας τις μετακινήσεις τους.
- **Αναλύσαμε τη διατροφή του είδους και αναπτύξαμε μοντέλο κατάλληλου ενδιαιτήματος** μελετώντας 87 αναπαραγωγικές επικράτειες σε Βουλγαρία και Ελλάδα κατά την περίοδο 2003 - 2015.
- **Δοκιμάσαμε την αποτελεσματικότητα ορισμένων παραδοσιακών δράσεων διατήρησης**, όπως το συμπληρωματικό τάισμα και η φύλαξη των φωλιών, για την παραγωγικότητα και τη βιωσιμότητα του Ασπροπάρη στα Βαλκάνια.
- **Στην Ελλάδα, αναπτύξαμε ένα αποτελεσματικό μοντέλο για την πρόληψη της κύριας αιτίας θνησιμότητας για το είδος: την παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων.** Στο μοντέλο περιλαμβάνεται η προετοιμασία Εθνικής Στρατηγικής και Πιλοτικό Τοπικό Σχέδιο Δράσης ενάντια στη δηλητηρίαση της άγριας ζωής, ο συντονισμός της Εθνικής Ομάδας Εργασίας ενάντια στα δηλητήρια, η δημιουργία δύο Ομάδων Ανίχνευσης Δηλητηριασμένων Δολωμάτων με ειδικά εκπαιδευμένα σκυλιά για πρώτη φορά στην Ελλάδα,

καθώς και η δημιουργία δικτύου ανθρώπων της υπαίθρου ενάντια στις πρακτικές της τοποθέτησης και διασποράς δηλητηριασμένων δολωμάτων.

- **Αυξήσαμε την ποσότητα ασφαλούς τροφής για τον Ασπροπάρη** και δημιουργήσαμε κατευθυντήριες γραμμές για τη δημιουργία και διαχείριση ταΐστρων για το είδος. Αποκαταστήσαμε μία ταΐστρα και οργανώσαμε άλλες δύο στην Ελλάδα. Για 5 χρόνια παρείχαμε συμπληρωματική τροφή στο 50% των ζευγαριών στη Βουλγαρία και την Ελλάδα κάθε χρόνο (γύρω στα 400 ταΐσματα, συνολικού βάρους 10 τόνων κρέατος ανά χρόνο).
- **Βοηθήσαμε στη μείωση της όχλησης και της άμεσης καταδίωξης του είδους.** Χάρη στις δράσεις φύλαξης φωλιών για το 60% των ζευγαριών, 7 νεαρά πουλιά σώθηκαν και η αναπαραγωγική επιτυχία αυξήθηκε κατά 6%. Μετά το 2013 η δράση αυτή εκτελέστηκε με τη βοήθεια εθελοντών, με μέσο όρο συμμετεχόντων τους 25 κάθε χρόνο, συμπεριλαμβανομένων αυτών από άλλες χώρες (Καναδά, Γαλλία, Γερμανία, Ουγγαρία, Ιταλία, Λιθουανία, Πολωνία, Πορτογαλία, Ισπανία και ΗΠΑ).
- **Μειώσαμε τον κίνδυνο θανάτου του Ασπροπάρη από ηλεκτροπληξία.** Χαρτογραφήσαμε 9.496 πυλώνες ηλεκτρισμού και κάναμε αποτίμηση κινδύνου ηλεκτροπληξίας σε ακτίνα 5 χλμ. γύρω από όλες τις ενεργές φωλιές σε Βουλγαρία και Ελλάδα, καθώς και σε ορισμένες από τις περιοχές διαχείμασης του είδους στην Αφρική (4.643 πυλώνες). Με την υποστήριξη των Βουλγαρικών εταιρειών ηλεκτρικού EVN και Energo-Pro Varna EAD και της Ελληνικής ΔΕΔΔΗΕ (Διαχειριστής Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικού Ρεύματος), μονώθηκαν οι πιο επικίνδυνοι πυλώνες: 455 πυλώνες συνολικά σε 17 ενεργές επικράτειες (397 πυλώνες στη Βουλγαρία και 66 στην Ελλάδα).
- **Βελτιώσαμε τις συνθήκες του ενδιαιτήματος για το είδος στη Βουλγαρία.** Πάνω από 1.400 αγρότες εντός των περιοχών του Προγράμματος έκαναν αίτηση για αγρο-περιβαλλοντικά μέτρα. 40 αγρότες έλαβαν άμεση χρηματοδότηση από το Πρόγραμμα. Η χρήση γης σε περισσότερα από 95.948 στρέμματα βοσκοτόπων βελτιώθηκε προς όφελος της διατήρησης του Ασπροπάρη.
- **Διεθνής συνεργασία για τη διατήρηση του Ασπροπάρη:** ενδυναμώσαμε τις δομές για πιο αποτελεσματική διατήρηση του είδους κατά μήκος της μεταναστευτικής του διαδρομής, ξεκινώντας ένα δίκτυο

Συνεργασία με κτηνοτρόφους στην Ήπειρο
© Ρούλα Τρίγκου

Οι Ομάδες Ανίχνευσης
Δηλητηριασμένων Δολωμάτων
© Victoria Saravia

ειδικών επιστημόνων και κρατικών φορέων σε χώρες που βρίσκονται πάνω στη μεταναστευτική διαδρομή του Ασπροπάρη. Δημιουργήσαμε Σχέδιο Διατήρησης για τον Ασπροπάρη κατά μήκος των μεταναστευτικών του διαδρόμων (οι συμμετέχοντες περιλαμβάνουν 33 χώρες από την Ευρώπη, την Κεντρική Ασία, τον Καύκασο, τη Μέση Ανατολή και την Αφρική) και συστήσαμε διεθνή Ομάδα Εργασίας. Κάθε χρόνο οργανώσαμε διεθνή σεμινάρια με θέμα τη διατήρηση, τη μεθοδολογία εργασίας πεδίου, τα μέτρα ενάντια στα δηλητήρια και την πρόληψη των εγκλημάτων κατά των άγριων πουλιών. Δημιουργήσαμε Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τη Διατήρηση του Ασπροπάρη στην Ελλάδα και διευκολύναμε την εφαρμογή του.

- **Διευκολύναμε τη συνεργασία με άλλους άμεσα εμπλεκόμενους και σχετικούς φορείς**, ενδυναμώνοντας τις δομές απόκρισης στην περίπτωση των εγκλημάτων κατά άγριων πουλιών, εκπαιδεύοντας 352 υπαλλήλους από την Ελλάδα και τη Βουλγαρία (127 υπάλληλους τελωνείων) σε 17 σεμινάρια και 9 συναντήσεις. Οργανώσαμε την εκπαίδευση τελωνειακού υπαλλήλου από την Ελλάδα στη Μεγάλη Βρετανία. Διερευνήθηκαν 6 υποθέσεις εγκλημάτων κατά άγριων πουλιών. Εκδώσαμε εγχειρίδιο για την πρόληψη της παράνομης διακίνησης απειλούμενων ειδών.

- **Για πρώτη φορά στον κόσμο εγκαταστήσαμε κάμερα** σε φωλιά Ασπροπάρη για να μας παράσχει περισσότερη γνώση για την αναπαραγωγική συμπεριφορά και διατροφή του είδους.

- **Στρέψαμε τις προσπάθειες διατήρησης του Ασπροπάρη σε θέμα εθνικής και διεθνούς σημασίας** μέσω διεθνών, εθνικών, τοπικών και περιφερειακών Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης.

- **Εκδώσαμε πάνω από 60 διαφορετικά υλικά ενημέρωσης** (φυλλάδια, οδηγούς αναγνώρισης, ημερολόγια, εκθεσιακούς πίνακες, κάρτες, ενημερωτικές πινακίδες, μπλουζάκια, αυτοκόλλητα, αφίσες, πανό κ.λπ.), απευθυνόμενα σε ποικίλες ομάδες-στόχους και αριθμώντας πάνω από 70.000 αντίτυπα.

- **Δημοσιεύσαμε 48 βίντεο** στο προφίλ του προ-

γράμματος στο YouTube. Η σελίδα μας στο Facebook έχει πάνω από 3.000 like και το προφίλ μας στο Twitter σχεδόν 800.

- **Τοποθετήσαμε 30 ενημερωτικές πινακίδες** στις πιο σημαντικές περιοχές για τον Ασπροπάρη στη Βουλγαρία και την Ελλάδα, καθώς και σε κομβικά δημόσια σημεία.

- **Διοργανώσαμε περισσότερες από 60 εκδηλώσεις σε πόλεις, χωριά και σημαντικές για τον Ασπροπάρη περιοχές**, προσελκύοντας πάνω από 10.000 επισκέπτες. Τεράστια γκράφιτι με θέμα τον Ασπροπάρη στα χωριά Χάσκοβο, Μαντζάροβο, Σάπες και Τυχερό θα συνεχίσουν να εμπνέουν το κοινό και τα μέσα. Η κινητή έκθεση στη Βουλγαρία έχει επισκεφθεί ήδη 8 πόλεις. Έγινε συμβολική υιοθεσία των ζευγαριών Ασπροπάρη της Θράκης από μαθητές 5 σχολείων της περιοχής, στο πλαίσιο ετήσιων εκδηλώσεων.

Μεταναστευτικές διαδρομές του Ασπροπάρη ©Ορνιθολογική

ΚΥΡΙΑ ΕΠΙΤΕΥΓΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

- **Σημαντική διεύρυνση των γνώσεων για τον Βαλκανικό πληθυσμό του Ασπροπάρη που παρέχουν σαφήνεια και οδηγίες για μελλοντικές δράσεις διατήρησης:** για τη βιωσιμότητα, την επιτυχία φωλιάσματος και τις αιτίες θνησιμότητας, την εξάπλωση (περιοχές αναπαραγωγής και διαχείμασης, τις μεταναστευτικές διαδρομές, συμπεριλαμβανομένων των στενωπών και των «hotspot» της μετανάστευσης), τη διατροφή και τα χαρακτηριστικά των ενδιαιτημάτων, τη γενετική και την υγεία του πληθυσμού.

- **Μείωση της θνησιμότητας και της αναπαραγωγικής αποτυχίας. Αυξημένη διαθεσιμότητα ασφαλούς τροφής εντός των περιοχών του Προγράμματος:** Ο κίνδυνος δηλητηρίασης περιορίστηκε μέσω των περιπολιών των Ομάδων Ανίχνευσης με εκπαιδευμένα σκυλιά και των δικτύων τοπικών υποστηρικτών. Ο κίνδυνος όχλησης και λαθροθηρίας στις αναπαραγωγικές επικράτειες του είδους έχει ελαχιστοποιηθεί λόγω της φύλαξης των φωλιών, σε συνδυασμό με τη μεθοδολογία παροχής συμπληρωματικής τροφής. Η απειλή της ηλεκτροπληξίας έχει μειωθεί σημαντικά μέσω της συνεργασίας με τους παρόχους ηλεκτρικής ενέργειας για τη μόνωση των επικίνδυνων πυλώνων μεταφοράς ρεύματος.

- **Σημαντική αύξηση της ευαισθητοποίησης, της υποστήριξης και της δυνατότητας διατήρησης του Ασπροπάρη από τους πιο σημαντικούς άμεσα εμπλεκόμενους:**

- **Αύξηση της γνώσης σε διεθνές επίπεδο μέσω:** ενεργούς συμμετοχής με πλήθος ομάδες-στόχους κατά μήκος της μεταναστευτικής διαδρομής του είδους, ανταλλαγής εμπειριών, ανάπτυξης του Σχεδίου Δράσης για τη Μετανάστευση του Ασπροπάρη (EVFAP) και διαδικτυακών δράσεων με πάνω από 1.000 ατομικές επισκέψεις από περισσότερες

από 60 χώρες στην ιστοσελίδα του Προγράμματος κάθε μήνα

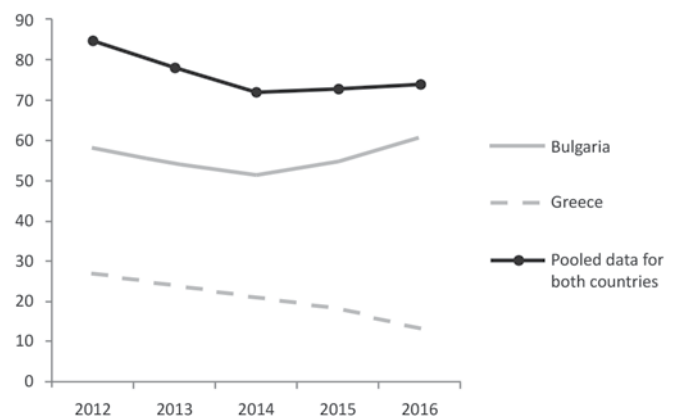
- **Σημαντική συνεισφορά στην ενδυνάμωση των δομών των ΜΚΟ και των αρμόδιων αρχών στα Βαλκάνια, καθώς και στην Αφρική, μέσω σειράς εκπαιδευτικών σεμιναρίων, που διοργανώνονταν κάθε χρόνο**

- **Σε εθνικό επίπεδο, το πρόβλημα των επικίνδυνων κτηνιατρικών προϊόντων και των δηλητηρίων συμπεριλήφθηκε στην ατζέντα των αρμόδιων υπουργείων. Ενδυναμώθηκαν οι δομές για τη μάχη ενάντια στα εγκλήματα κατά της άγριας ορνιθοπανίδας με νέα πρωτοβουλία συνεργασίας ανάμεσα σε φορείς της Βουλγαρίας και της Ελλάδας**

- **Αποτελεσματική συνεργασία με τις τοπικές κοινωνίες και άλλες περιβαλλοντικές οργανώσεις και φορείς. Δημιουργήθηκε δίκτυο φοιτητών πανεπιστημίων και εθελοντών, μέσω της άμεσης συμμετοχής τους σε δράσεις διατήρησης**

- **Δημιουργήσαμε και παγιώσαμε επαφές μεταξύ των οργανώσεων-εταίρων και των φορέων επιβολής του νόμου (Τελωνεία και Εισαγγελίες)**

- **Μοιραστήκαμε τις καλύτερα εφαρμοζόμενες πρακτικές και την αποκτημένη γνώση για τη βελτίωση της αποδοτικότητας της διατήρησης του είδους:**

Η πληθυσμιακή τάση του πληθυσμού του Ασπροπάρη στη Βουλγαρία και την Ελλάδα κατά τη διάρκεια του Προγράμματος (ο κάθετος άξονας δείχνει τον αριθμό των ατόμων)

Ο Κάστωρ, ο Ασπροπάρης που βρέθηκε δηλητηριασμένος το 2014, απελευθερώνεται και πάλι στη φύση © Θάνος Καστρίτης

- Η οργανωτική εμπειρία που αποκτήθηκε κατά τη διάρκεια του Προγράμματος έχει μοιραστεί μέσω πολυάριθμων αναφορών και επιστημονικών δημοσιεύσεων
- Ενδυναμώθηκαν σημαντικά οι δομές για τον σχεδιασμό και την εφαρμογή μελλοντικών δράσεων διατήρησης, τόσο στη Βουλγαρία όσο και στην Ελλάδα
- Στη Βουλγαρία, αυξήθηκε η ευαισθητοποίηση για τα Ευρωπαϊκά αγρο-περιβαλλοντικά μέτρα που συνδέονται με τη διατήρηση του Ασπροπάρη
- Στην Ελλάδα, έγινε μεγάλη πρόοδος στη μάχη ενάντια στα δηλητήρια, με την εφαρμογή μιας καινοτόμου προσέγγισης -πρωτοποριακή για τα Βαλκάνια- και μερικών από τις βέλτιστες πρακτικές στην Ευρώπη
- Μελετήθηκε κοινωνιολογικά η αποδοτικότητα των δράσεων του Προγράμματος

Τοποθέτηση πομπού σε νεαρό Ασπροπάρη στα Μετέωρα © Χρηστάκης Παπαϊωάννου

© Dimitar Gradinarov

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ- ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

ΟΦΕΛΗ ΓΙΑ ΤΟ ΚΟΙΝΟ ΚΑΙ ΤΙΣ ΤΟΠΙΚΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

- Έγινε επένδυση €2.262.871 στις οικονομίες της Βουλγαρίας και της Ελλάδας. Από αυτά, €1.312.871 δόθηκαν από την ΕΕ, €950.000 από το Ίδρυμα Α.Γ. Λεβέντη, €12.700 από το Ίδρυμα ΜΑΒΑ και €36.500 από το Πράσινο Ταμείο. Δόθηκε χορηγία \$24.973 από το Raptors MoU για τη διοργάνωση Διεθνούς Σύσκεψης στην Αιθιοπία το 2013 και \$35.000 για συνέδριο στη Βουλγαρία το 2015. Η εκστρατεία ανεύρεσης πόρων για τη φύλαξη των φωλιών των Ασπροπάρηδων συγκέντρωσε πάνω από 7.600 Λέβα Βουλγαρίας (περίπου €3.900), ενώ 6.029€ συγκεντρώθηκαν από τη BirdWING για τις Ομάδες Ανίχνευσης με ειδικά εκπαιδευμένα σκυλιά στην Ελλάδα.
- Βραχυχρόνια ή μακροχρόνια απασχόληση για 130 άτομα στη Βουλγαρία και την Ελλάδα. Σημαντικό ποσοστό αυτών είναι άτομα που ζουν εντός των περιοχών του Προγράμματος.
- Για πέντε χρόνια, πάνω από 300 άτομα συμμετείχαν σε δράσεις του Προγράμματος ως εθελοντές σε περιφερειακό, εθνικό και διεθνές επίπεδο.
- Παροχή βοήθειας από ειδικούς στις τοπικές κοινότητες σε θέματα εφαρμογής, ανταλλαγής γνώσεων, ενδυνάμωσης δομών και ανάπτυξης της κοινωνίας των πολιτών. Πάνω από 150 αγρότες έλαβαν βοήθεια από ειδικούς για την εφαρμογή των αγροοικολογικών μέτρων στη Βουλγαρία και 40 υποστηρίχθηκαν άμεσα από το Πρόγραμμα.
- Το Πρόγραμμα συνεισέφερε με άμεσες επενδύσεις στις τοπικές υποδομές όπως: εγκατάσταση 30 ενημερωτικών πινακών, δημιουργία οικολογικών γκράφιτι στις πόλεις Haskovo, Madzharovo, Σάπες και το χω-

ριό Τυχερό. Δημιουργήθηκαν δύο νέες ταΐστρες στην Ήπειρο. Η ταΐστρα στα Μετέωρα τέθηκε ξανά σε λειτουργία. Η ταΐστρα στο Εθνικό Πάρκο Russenski Lom καθαρίστηκε και συντηρήθηκε. Τοποθετήθηκαν 27 ηλεκτροφόροι φράχτες στην Ελλάδα, για τη άμβλυση της σύγκρουσης ανθρώπου και θηρευτών. Υποστηρίχθηκε το Περιφερειακό Ιστορικό Μουσείο στη πόλη Russe της Βουλγαρίας και το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας στο Μπουραζάνι της Ηπείρου. Έγινε ανακαίνιση της γέφυρας στον ποταμό Άρδα στην πόλη του Madzharovo και πρωτοβουλία για τον καθαρισμό του ποταμού και τον όχθων του. Δωρίθηκαν υπολογιστές από τη CISCO σε σχολεία των χωριών Madara και Potochnitsa της Βουλγαρίας.

- Πραγματοποιήθηκαν επίσης σημαντικές έμμεσες επενδύσεις σε υπανάπτυκτους δήμους και τοπικές κοινότητες. Ανάμεσά τους: συνεργασίες για την επίτευξη των βέλτιστων πρακτικών, δημιουργία ευκαιριών για την τουριστική ανάπτυξη και την τοπική οικονομική ανάπτυξη, προβολή των περιοχών-στόχων και δημιουργία περιφερειακού εμπορικού ονόματος για τη Βουλγαρία «Madzharovo: η Πόλη των Γυφών». Συμμετοχή 5 σχολείων με ετήσιες περιβαλλοντικές εκδηλώσεις σε τέσσε-

Επισκεψιμότητα στον ιστότοπο του Προγράμματος:
www.LifeNeophron.eu

Η τοιχογραφία στο Δημοτικό Σχολείο των Σαπών στην Ήβρο
© WWF/P. Καραμπάτσια

ρις πόλεις και χωριά: Ίασμος, Σάπες, Τυχερό, Σουφλί.

- Πάνω από 3.000 δημοσιεύσεις σε περιφερειακά, εθνικά και διεθνή μέσα στην Ελλάδα και τη Βουλγαρία, συμπεριλαμβανομένων τηλεοπτικών σταθμών και ραδιοφωνικών σταθμών, έντυπων και ηλεκτρονικών μέσων. 10 επιστημονικά άρθρα έχουν δημοσιευθεί σε αναγνωρισμένες εκδόσεις όπως οι Biological Conservation, Ibis, Journal of Ornithology, Bird Conservation International και Ostrich. Συντάχθηκαν 20 Τεχνικές Αναφορές για τις σημαντικότερες δράσεις και αποτελέσματα του Προγράμματος. Ο ιστότοπος του Προγράμματος www.LifeNeophron.eu είχε 115.000 επισκέπτες από 183 χώρες μέσα σε πέντε χρόνια. Το ενδιαφέρον από τα ΜΜΕ και το εθνικό και διεθνές ενδιαφέρον για τα θέματα διατήρησης που αφορούν τον Ασπροπάρη, συνέβαλλαν στην αύξηση της εκτίμησης για το είδος από τους τοπικούς κατοίκους και στην ανάπτυξη αισθήματος περηφάνιας και υπευθυνότητας γι' αυτό.

© BSPB

Η τοιχογραφία στο Madzharova, Βουλγαρία
© Vladislava Ilieva

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Οι εταίροι του Προγράμματος δεσμεύονται να συνεχίσουν μια σειρά από δράσεις για την ενίσχυση της διατήρησης του Ασπροπάρη.

Οι κύριες δράσεις που θα συνεχιστούν μετά τη λήξη του Προγράμματος είναι:

1. Παρακολούθηση και έρευνα για το είδος
2. Ανάπτυξη καινοτόμων μέτρων διατήρησης με βραχυπρόθεσμη θετική επίδραση
3. Συνέχιση λειτουργίας Ομάδων Ανίχνευσης Δηλητηριασμένων Δολωμάτων με ειδικά εκπαιδευμένα σκυλιά στην Ελλάδα
4. Φύλαξη φωλιών και συμπληρωματικό τάισμα
5. Αύξηση της ενημέρωσης - ευαισθητοποίησης για τη σημασία του Ασπροπάρη στον πολιτισμό μας, τις τοπικές κοινωνίες και τις επιχειρήσεις (κτηνοτροφία, οικότουρισμός κ.ά.)
6. Ενδυνάμωση δομών των βασικών εμπλεκόμενων στη διατήρηση του Ασπροπάρη κατά μήκος των μεταναστευτικών διαδρομών
7. Καλύτερη εφαρμογή της νομοθεσίας στη Βουλγαρία και την Ελλάδα, όσον αφορά τις κύριες απειλές για το είδος. Υλοποίηση των μέτρων που προβλέπονται στα Εθνικά και Διεθνή Σχέδια Δράσης
8. Διασφάλιση της κυβερνητικής στήριξης για την εφαρμογή των πολιτικών της ΕΕ και άλλων διεθνών συμφωνιών που αφορούν στη διατήρηση του είδους.

Οι δράσεις αυτές έχουν ως στόχο:

- Την παράταση της επίδρασης και της εφαρμογής των μέτρων διατήρησης που υλοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του Προγράμματος
- Την επέκταση της εφαρμογής των μέτρων και σε άλλες περιοχές (εξάπλωσης του είδους παλαιότερα)
- Τη δημιουργία νέων μέτρων που μπορούν να συμβάλλουν στην αποτελεσματική διατήρηση του Ασπροπάρη, όχι μόνο στις αναπαραγωγικές επικράτειες αλλά και κατά μήκος των μεταναστευτικών διαδρομών

Η παρακολούθηση της υλοποίησης των στόχων αυτών θα πραγματοποιηθεί εντός του δικτύου Natura 2000 στην Ελλάδα και τη Βουλγαρία, καθώς και μέσω των Σχεδίων Δράσης για το είδος.

© Ορνιθολογική

© Stoyan Nikolov

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

- Στο Πρόγραμμα LIFE+ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το Ίδρυμα Α.Γ. Λεβέντη, το Ίδρυμα MAVA και το CMS/Raptors MoU για την Αφρική και την Ευρασία, καθώς και σε όλους τους χορηγούς μας για την οικονομική τους στήριξη, χωρίς την οποία δε θα ήταν δυνατή η ύπαρξη αυτού του Προγράμματος
- Στους Emilia Yankova, Nikolay Terziev, Volen Arkumarev, Georgi Popgeorgiev, Dobromir Dobrev, Ivaylo Angelov, Tsvetomira Yotsova, Ivaylo Ivanov, Georgi Georgiev, Krassimir Manev, Mecnun Ademov, Mitko Angelov, Svetoslav Simeonov, Pencho Penchev, Russi Atanassov, Yana Barzova, Marin Kurtev, Albena Kurteva, Kralyu Kraleov, Dimitar Nedelchev, Emil Yordanov, Silvia Dyulgerova, Yanina Klimentova-Nikolova, Ivayla Klimentova, Georgi Gerdzhikov, Mihail Iliev, Temenuzhka Nikolova, Zhivko Barzov, Natasha Peters, Clementine Bougain, Crisia Ayala, Irene Mutan, Carolina Climente, Aistis Petruskevicius, Alexander Marinov, Hristiyana Stomonyakova, Svilen Cheshmedzhiev, Vanya Angelova, Anton Stamenov, Kostadin Stoichkov, Doan Bekirov για τον ενθουσιασμό και τις ακούραστες προσπάθειές τους. Επίσης, σε όλους τους συνάδελφους και τους εθελοντές που συμμετείχαν στην παρακολούθηση, το τάισμα, τη φύλαξη των φωλιών, την επικοινωνία και τις άλλες δράσεις του Προγράμματος στη Βουλγαρία κατά τη διάρκεια των 5 ετών
- Στους Άγγελο Ευαγγελίδη, Γιάννη Χονδρό, Γιώργο Γρεουσιώτη, Λευτέρη Σταύρακα, Rubén "Negro" González, Θάνο Καστρίτη, Άρη Μανωλόπουλο, Εύα Στεφανάκη, Χρήστο Αγγελίδη, Βασίλη Παπαδόπουλο, Καλλιόπη Στάρα, Ali Abturahtman, Θεωρή και Κωνσταντίνο Χριστοδούλου, Χρυσούλα Φωτίου, Πασχάλη Σεϊτάνη, Κατερίνα Δεμίρη, Βασίλη Παπαβασιλείου, Νίκο Μαρούκα, Ιωάννη Σερμπέζη, Αθανάσιο Διαμαλή και όλους τους συναδέλφους και εθελοντές που συμμετείχαν στην παρακολούθηση, τάισμα, φύλαξη των φωλιών, επικοινωνία και άλλες δράσεις του Προγράμματος στην Ελλάδα καθ' όλη τη διάρκεια των 5 ετών
- Ένα μεγάλο ευχαριστώ οφείλουμε και σε όλα τα μέλη του Δικτύου Ενδιαφερόμενων Φορέων που στήριξαν το έργο μας, είτε ενημερώνοντάς μας για παρατηρήσεις Ασπροπάρηδων, διαδίδοντας τα νέα και παλεύοντας ενάντια στη χρήση των δηλητηριασμένων δολωμάτων, ή απλά καλωσορίζοντάς μας στις πόλεις, τα χωριά και τα σπίτια τους και μοιράζοντας μαζί μας τον χρόνο και τη γνώση τους γι' αυτά τα υπέροχα πουλιά. Ευχαριστούμε ιδιαίτερα τον Γιώργο και τον Θεόδωρο Τάσο από το Περιβαλλοντικό Πάρκο Μπουραζανίου και τον Δήμο Κόνιτσας που μας επέτρεψαν να δημιουργήσουμε ταίστρες στον χώρο τους
- Στους Mark Day, Dora Querido, Elisabeth Ball, Ian Fisher, Robert Sheldon, Guy Clarke, Jenny και Ewan Weston και Mike McGrady για τη συνεργασία τους στις δράσεις που υλοποίησε η RSPB
- Στους Nada Tosheva, Stoycho Stoychev, Svetoslav Sprassov, Μυρτώ Χατζάκη, Ρήγα Τσιακίρη, Δημήτρη Βασιλάκη, Σταύρο Ξηρουχάκη, Κωνσταντίνο Λιαρικό, Κώστα Ποϊραζίδη, Aylin Hassan και Frank Zinderlink για τη συμμετοχή τους στην Επιτροπή Παρακολούθησης του Προγράμματος
- Στους Δήμους, Υπουργεία, Περιφερειακές Διευθύνσεις και άλλους φορείς, στους Φορείς Διαχείρισης Εθνικών Πάρκων, στα Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, σχολεία, ΜΚΟ και τοπικές κοινότητες στην Ελλάδα και τη Βουλγαρία για την υποστήριξή τους στην εκτέλεση των δράσεων του Προγράμματος
- Στις εταιρείες EVN Bulgaria, Energo-Pro EOOD και ΔΕΔΔΗΕ για τη συνεργασία τους στη μόνωση των πυλώνων ηλεκτρισμού και στη M-Tel για τη συνεργασία της στην εγκατάσταση της βιντεοκάμερας
- Στο δίκτυο ειδικών, ΜΚΟ και φορέων από τα Βαλκάνια, τη Μέση Ανατολή, την Αφρική και τη Δυτική Ευρώπη. Χωρίς τη βοήθειά τους, οι δράσεις που αφορούν στις μεταναστευτικές διαδρομές του Ασπροπάρη δεν θα ήταν εφικτό να γίνουν
- Τέλος, στους τετράποδους συνάδελφους και φίλους μας «Κούκι» και «Κίκο» που θέτουν τη ζωή τους σε κίνδυνο για τη διάσωση των τελευταίων Ασπροπάρηδων στην Ελλάδα

ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΣΤΙΣ ΟΡΕΙΝΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΑΠΟΚΑΛΟΥΝ ΤΟΝ ΑΣΠΡΟΠΑΡΗ ΑΛΟΓΟ ΤΟΥ ΚΟΥΚΟΥ (ΚΟΥΚΑΛΟΓΟ), ΓΙΑΤΙ ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΟΤΙ ΚΟΥΒΑΛΑΕΙ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΗ ΤΟΥ ΤΟΝ ΤΕΜΠΕΛΗ ΚΟΥΚΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΦΡΙΚΗ ΦΕΡΝΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΑΝΟΙΞΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΛΟΤΥΧΙΑ.

ΑΛΛΑ ΜΟΝΟ ΕΝΑ ΚΟΥΚΑΛΟΓΟ ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΦΕΡΕΙ ΤΗΝ ΑΝΟΙΞΗ...

**ΒΟΗΘΗΣΕ ΚΙ ΕΣΥ ΣΤΗ ΔΙΑΣΩΣΗ ΤΩΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΩΝ
ΑΣΠΡΟΠΑΡΗΔΩΝ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ!
Η ΕΠΙΒΙΩΣΗ ΤΟΥΣ ΕΙΝΑΙ ΣΤΟ ΧΕΡΙ ΜΑΣ.**

THE EGYPTIAN VULTURE IS CONSIDERED A HERALD OF SPRING. IN GREECE, THEY ARE ALSO KNOWN AS "CUCKOO'S HORSES" SINCE IT WAS BELIEVED THAT THEY CARRY CUCKOOS ON THEIR BACKS ALL THE WAY FROM AFRICA, DURING SPRING MIGRATION.

BUT ONLY ONE CUCKOO'S HORSE CAN'T BRING US THE SPRING...

**HELP US SAVEGUARD THE LAST EGYPTIAN VULTURES
IN THE BALKANS!
THEIR SURVIVAL DEPENDS ON US.**

www.LifeNeophron.eu

THE PROJECT

LIFE+ PROJECT URGENT MEASURES TO SECURE THE SURVIVAL OF THE EGYPTIAN VULTURE (*NEOPHRON PERCNOPTERUS*) IN BULGARIA AND GREECE

LIFE10 NAT/BG/000152

www.LifeNeophron.eu

Short name: The Return of the Neophron

Duration: 5 years (1/10/2011 - 31/12/2016)

Target areas: 27 Natura 2000 zones (12 in Bulgaria and 15 in Greece): Provadiysko-Royaksko Plateau; Lomovete; Kamchiyska Mountain; Kotlenska Mountain; Dobrostan; Madzharovo; Studen Kladenets; Krumovitz; Most Arda; Byala Reka; Sakar; Ivailovgrad Reservoir; Filiouri Valley; Kompsatos Valley; Southern Evros forest complex; Evros Mountains - Dereio Valley; Dasos Dadias-Soufli; Central Rhodope and Nestos Valley; Tzena-Pinovo Mountains; Orliakas and Tsourgiakas Mountains; Antichasia Mountains and Meteora; Summits of Mount Koziakas; Paramythia Mountains, Kalamas and Acherontas Gorges; Tsamanta, Filiaton, Farmakovouni and Megali Rachi Mountains; Tymfi Mountain; Douskon Mountain, Oraiokastro, Meropi Forest, Gormou Valley and Delvinaki Lake; Central Zagori and Eastern Mitsikeli Mountains.

Coordinating beneficiary: Bulgarian Society for the Protection of Birds (BSPB).

Partners: Hellenic Ornithological Society (HOS), WWF Greece, Royal Society for the Protection of Birds (RSPB).

Budget: €2,625,742.00; 50% (1,312,871.00 €) funded by the LIFE Programme of the EC.

Co-financing: A. G. Leventis Foundation; MAVA Foundation; Greek Green Fund.

Project leader: Stoyan Nikolov (BSPB)

PROJECT TEAM:

BSPB: Vanya Georgieva, project administrator; Vladimir Dobrev, conservation officer; Yordanka Lukanova, communication officer; Dimitar Gradinarov, bird-crime officer; Edita Difova, agro-environment expert.

HOS: Victoria Saravia, project coordinator; Roula Trigou, communication coordinator; Konstantina Ntemiri, Anti-poison Task Force coordinator; Dimitris Vavylis, field ornithologist and anti-poison dog handler; Haritakis Papaioannou, regional anti-poison officer for Epirus; Tasos Bounas and Lavrentis Sidiropoulos, field ornithologists; Yiannis Mantadis, financial officer.

WWF Greece: Theodora Skartsi, conservation officer for Greece; Natasha Maragou, project administrator; Pantelis Saris, accounting and administration; Elzbieta Kret, field researcher and handler of the anti-poison team dog in Greek Thrace; Alkis Kafetzis, field researcher; Rodoula Karampatsa, Paschalis Seitanis communication assistants; Constantinos Liarikos, conservation manager; Iason Kantas, media officer; Panagiota Maragou, biodiversity expert.

RSPB: Lenke Balint, project coordinator; Steffen Opper, senior field biologist; Chantal Palmer, chief designer for the RSPB; Adrian Oats, international financial director; Pamela Braham, financial officer; Guy Shorrocks, wildlife crime officer.

Contact:

Sofia 1111, Complex Yavorov, bl.71, entr.4, fl. 1
Phone: +359 2 97 99 500; fax: +359 2 97 99 501
E-mail: stoyan.nikolov@bspb.org, www.bspb.org

Texts: Stoyan Nikolov, Iordanka Lukanova

Photos: Tasos Bounas, Boris Belchev, Kalin Botev, Dimitris Vavylis, Roula Trigou, Victoria Saravia, Ivaylo Zafirov, Thanos Kastritis, Haritakis Papaioannou, Dimitar Gradinarov, Franz C. Robiller, Vladislava Ilieva, Svetoslav Spasov, Stoyan Nikolov, BSPB/ HOS/ WWF Greece Photo Archive

Cover illustration: Paschalis Dougalis

Design: Ivelina Georgieva, www.bannerjiinica.com

All rights reserved, BSPB ©2016
ISBN 978-954-8310-38-3

OUR MISSION

The Egyptian Vulture (*Neophron percnopterus*) is the smallest of the four species of vultures in Europe, with a wingspan of 170 cm and a body length of 60 - 70 cm. Due to the rapid decline in its populations throughout most of its range, the species is included in the IUCN Red List as endangered;

it is also strictly protected under the international Berne and Bonn Conventions, as well as under the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES).

The global population of the species is estimated to be between 21,000 and 67,000 individuals. Common in grasslands managed through traditional extensive grazing and frequent visitor of dumpsites, since ancient times the Egyptian Vulture has been deeply associated with the culture of rural communities and has been protagonist of many legends and traditions, being often regarded as a sacred bird and a herald of spring.

Unfortunately, this emblematic species is the most rapidly declining bird of prey in Europe. In the last 30 years alone its population on the Balkans has shrunk by more than 80%.

At present no more than 30 pairs inhabit Bulgaria; in Greece their number is less than 10.

If this trend is maintained, in 25 years the Egyptian Vulture could become totally extinct from the Balkan Peninsula.

The mission of the LIFE+ Project "The Return of the Neophron" was to prevent the extinction of the Egyptian Vulture from Bulgaria and Greece. The measures implemented and activities realized under the project address the main and most critical threats to the species in both countries:

the illegal use of poison baits, electrocution caused by overhead electrical power grid infrastructure, habitat destruction, disturbance and poaching.

THREATS ADDRESSED

ACTIVITIES AND RESULTS

- **We investigated the mortality causes of the Balkan population of the Egyptian Vulture** by monitoring the dynamics of the population number and the breeding pair distribution on the Balkans for the last 30 years; we carried out toxicological, parasitological and genetic analyses of samples from 70% of the juvenile Egyptian Vultures in Bulgaria and Greece in order to determine the health status of the population; we compiled a database for all known mortality cases for the Egyptian Vulture in Bulgaria and Greece since 1997.
- **We learned a lot more about the migration routes and the wintering grounds of the Balkan population** by fitting 22 juvenile and five adult Egyptian Vultures with satellite transmitters, and to track their movements.
- **We analyzed the diet of the species and we developed a habitat model** by studying 87 breeding territories in Bulgaria and Greece during the 2003 – 2015 period.
- **We tested the effectiveness of traditional conservation interventions**, such as supplementary feeding and nest guarding, in terms of enhancing the productivity and survival rates of the Egyptian Vulture on the Balkans.
- **In Greece, we implemented an effective approach for preventing the main mortality cause for the species – the illegal use of poison baits;** this approach includes the development of a National Strategy and a Pilot Local Action Plan to combat wildlife poisoning, the coordination of a National Task Force, the creation of two Anti-poison Dog Units for the prevention of poison use, as well as the establishment of a network of local stakeholders. Moreover,

a National Action Plan for the Conservation of the Egyptian Vulture in Greece was developed and we facilitated its delivery.

- **We ensured sufficient in terms of quantity safe food for the Egyptian Vulture** and we developed guidelines for the establishment and management of supplementary feeding stations for the species; we restored one feeding station and set up two more in Greece; for five years we provided supplementary food for 50% of the pairs in Bulgaria and in Greece every year (about 500 feedings, adding up to a total of 10 tons of meat per year).
- **We helped decrease the disturbance and the direct persecution of the species.** Thanks to our nest guarding activities for 60% of the pairs, seven juvenile birds were saved and the fledging success was increased by 6%. After 2013 this activity was carried out with the help of volunteers, with an average of 25 participants every year, including foreigners (from Canada, France, Germany, Hungary, Italy, Lithuania, Poland, Portugal, Romania, Spain, and USA).
- **We decreased the risk of electrocution caused mortality for the Egyptian Vulture.** We mapped 9,496 power pylons and assessed the risk of electrocution in a 5-kilometer radius around all active nests in Bulgaria and Greece, as well as in key wintering sites of the species in Africa (4,643 pylons). With the support of the Bulgarian energy providers EVN and Energo-Pro Varna sole-owner JSC and the Greek electricity grid operator HEDNO, the most dangerous pylons were insulated – a total of 463 pylons in 17 active territories for the species (397 pylons in Bulgaria and 66 in Greece).
- **We improved the habitat conditions for the species in Bulgaria.** More than 1,400 farmers within the project areas have applied for funding under agro-environmental measures benefitting our target species; 40 farmers received direct funding by the project; as a result the land management over of 9,594.88 ha of pastures was improved in adaptation for the conservation of the Egyptian Vulture.
- **We increased international cooperation for the conservation of the Egyptian vulture:** we increased the capacity for a more effective conservation of the species along its migration routes by establishing a network of experts and state institutions in the

Work with livestock breeders in Epirus
© Roula Trigou

The Anti-poison Dog Units
© Victoria Saraviva

countries along the migration flyway of the Egyptian Vulture; we developed a Flyway Action Plan for the Conservation of the Balkan and Central Asian Populations of the Egyptian Vulture (with contributors from 33 states from Europe, Central Asia, the Caucasus, the Middle East and Africa) and we established an international working group; every year we organized international seminars with training sessions focused on conservation, fieldwork work methodology, anti-poison measures and bird-crime prevention.

- **We facilitated the cooperation with other stakeholders and institutions** by building up the capacity for response in the case of bird-related crimes through the training of 352 officials from Bulgaria and Greece (127 customs officers) in 17 seminars and 9 meetings; we organized the training of a customs officer from Greece in Great Britain. Thanks to our project six cases of bird-related crimes were investigated. We published a manual for the prevention of endangered species trafficking.

- **For the first time worldwide we installed a camera** in an Egyptian Vulture's wild nest to provide us further insight into their breeding behavior and diet.

- **We turned the conservation efforts for the Egyptian Vulture into a topic of national and international importance** by implementing a large-scale media campaign at international, national and regional scale.

- **We increased public understanding of the Egyptian Vulture by producing over 60 different information materials** (leaflets, guides, calendars, exhibition panels, post-cards, information signs, T-shirts, stickers, posters, banners etc.) totaling more than 70,000 copies.

- **We published 48 videos** in the YouTube profile of the project; our Facebook page has more than 3,000 followers, and our Twitter profile - nearly 800.

- **We installed 30 information panels** in the most important areas for the Egyptian Vulture in Bulgaria and in Greece, as well as on key public spots.

- **We organized 60 events in cities, towns and in key areas**, attracting more than 50,000 visitors. Four huge Egyptian-Vulture-themed graffiti in the towns of Haskovo, Madzharovo, Sapes and Tychero will continue to inspire the public and the media; the touring exhibition in Bulgaria has already visited eight cities. Symbolic adoption of the Egyptian Vulture pairs of Greek Thrace by the students of five local schools marked the annual events there.

Egyptian vultures migratory routes ©HOS

MAIN ACHIEVEMENTS OF THE PROJECT

- **Significantly broadened knowledge about the Balkan population of the Egyptian Vulture that provides clarity and directions for future conservation activities:** with regard to survival rate, breeding success and causes for mortality; distribution (breeding and wintering grounds; migration routes, including migration bottleneck sites and “hot-spots” of the migration); diet and habitat characteristics; genetics and population health.

- **Decreased risks of mortality and of breeding failure; increased availability of safe food within the project areas;** the risk of poisoning has been mitigated through Anti-poison Dog Units patrols and networks of local supporters. The risk of disturbance and poaching in the breeding territories of the species has been minimized through a nest-guarding scheme, together with a targeted supplementary feeding scheme. The threat of electrocution has been significantly reduced through cooperation with energy providers in order to insulate dangerous power grid pylons.

- **Significant increase in the awareness, support and Egyptian Vulture conservation capacity among key stakeholders:**

- *increased knowledge on the international level through: active cooperation with a variety of target groups along the migration route of the species; experience exchange; development of Egyptian Vulture Flyway Action Plan (EVFAP); and virtual exchange through maintaining attractive project website with more than 1,000 individual visits from over 60 countries monthly;*

- *significant contribution to building capacity for working with the species among NGOs and au-*

thorities on the Balkans, as well as in Africa through a series of trainings, organized every year;

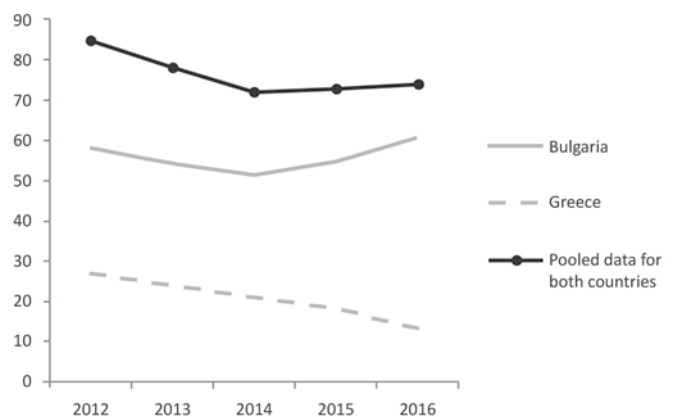
- *nationally, the issue of use of hazardous veterinary drugs and poisons has been included in the agenda of the respective ministries; increased capacity for combating bird crimes through launching a new cooperation initiative between institutions in Bulgaria and Greece;*

- *partners of the project cooperate effectively with local communities and other nature conservation organizations; a network of university students and volunteers has been created to promote their direct involvement in conservation activities;*

- *established and consolidated contacts between the partnering organizations and the law-enforcing bodies (customs officers and prosecutors).*

- **We shared the implemented best practices and the gained knowledge in order to improve the effectiveness of the conservation of the species:**

- *the practical fieldwork and scientific experience gained during the project has been shared through numerous reports and scientific publications;*

Egyptian vulture population trend in Bulgaria and Greece during the project (vertical axis indicates the number of individuals).

Castor – the Egyptian vulture found poisoned in 2014 was released back into the wild
© Thanos Kastritis

- strong capacity for planning and implementing of future nature conservation activities was developed - for both Bulgarian as well as Greek partners;
- in Bulgaria, awareness about European agro-environmental measures linked to the conservation of the Egyptian Vulture has been increased;
- in Greece, great progress has been achieved in combating use of poison, implementing an approach that is innovative for the Balkans and pioneers some of the best practices in Europe;
- we enhanced Egyptian Vulture conservation tactics testing the gains of "traditional" nature conservation activities on the dynamics of the Balkan population.

© Haritakis Papaioannou

© Dimitar Gradinarov

SOCIO-ECONOMIC IMPACT OF THE PROJECT

BENEFITS FOR THE PUBLIC AND THE LOCAL COMMUNITIES

- An investment of €2,312,071 in both Bulgarian as well as Greek economies; of these, €1,312,871 are contributed by the EU, €950,000 - by A. G. Leventis Foundation and €49,200 - by MAVA Foundation; 24,973 \$US donated by the Raptors MoU for the organization of an international conference in Ethiopia in 2013 and 35,000 \$US for a conference in Bulgaria in 2015. The fund-raising campaign for nest guarding of Egyptian Vultures raised more than 7,600 Bulgarian leva (approx. €3,900 plus 6,029 € raised by Birdwing and donated to HOS for the Anti-poison Dog Unit).
- Short- or long-term employment for 130 people in Bulgaria and Greece; a significant portion of these were local people from within the project areas.
- For five years, more than 300 people have been involved in project activities as volunteers on the regional, national and international levels.
- Expert assistance for the local communities in knowledge sharing, capacity building and civil society development. More than 150 farmers have received expert assistance in their application for agri-environmental measures in Bulgaria, and 40 farmers have been supported directly by the project.
- The project contributed with direct investments in local infrastructure such as: installation of 30 information panels; creation of ecologically-themed graffiti in the towns of Haskovo, Madzharovo, Tycherro and Sapes; setting up of two new feeding sites in Epirus;

resuming the activities at the feeding site in Meteora; clearing and maintenance of the feeding site in Russenski Lom Nature Park; distribution of 27 electric fences in Greece, aimed at reducing the man-predator conflict; support for the Regional History Museum in the town of Russe, Bulgaria, and the Bourazani Natural History Museum in Epirus; renovation of the bridge over Arda River in the town of Madzharovo and an initiative to clear the river and its banks; facilitation for the delivery of computers donated by CISCO to local schools in the villages of Madara and Potochnitsa, Bulgaria. Donation of paint cans for the mountain shelter of Kompsatos (Polyarnos village).

- Significant indirect investments have also been realized in underdeveloped municipalities and in local communities. Among them: creating opportunities for tourism development and local economic growth; promotion of the target areas and establishing a regional brand for Bulgaria: "Madzharovo: the Town of Vultures", motivation of 5 schools with annual environmental education events in Iasmos, Sapes, Tycherro and Soufli.

Territorial scope of the audience of the project website:
www.LifeNeophron.eu

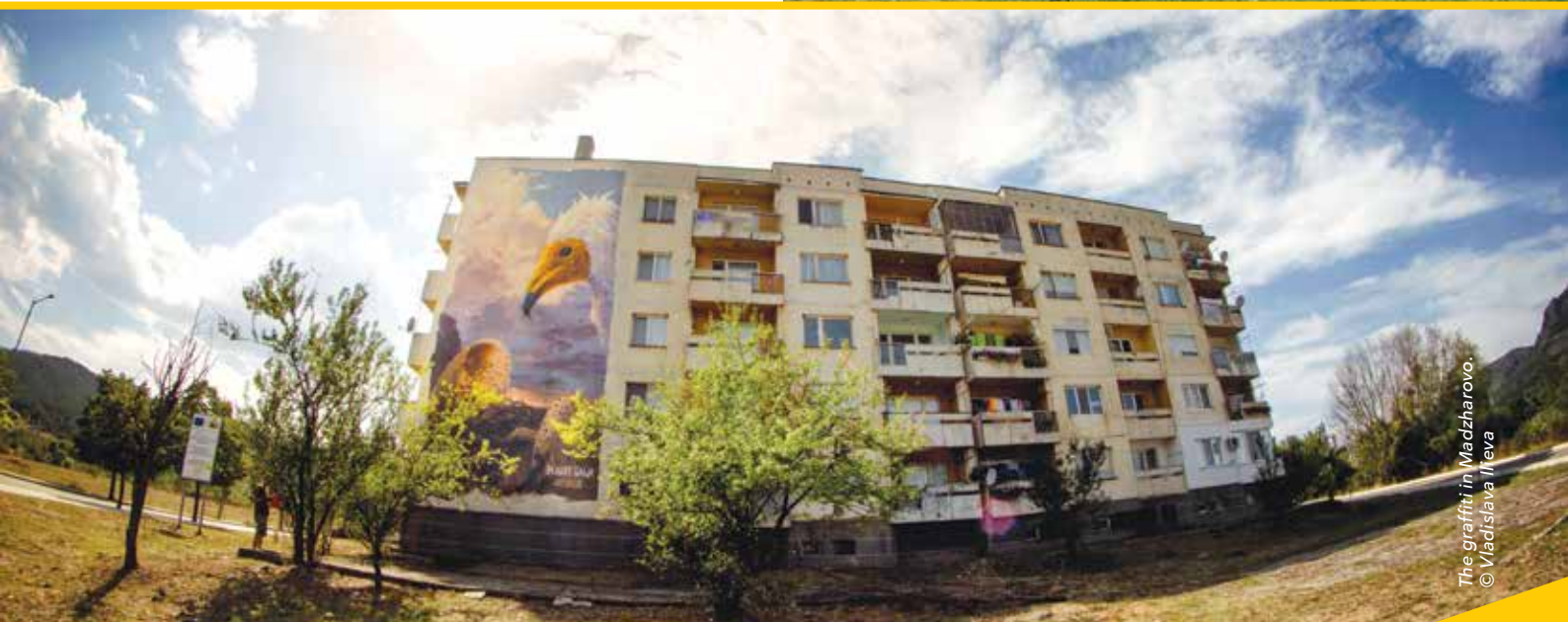

The mural of the Sapev primary school
© WWF/R. Karampasa

- More than 3,000 publications in regional, national and international media in Bulgaria and Greece, including TV stations, radio stations, press and on-line media. 10 scientific articles have been published in recognized editions such as Biological Conservation, Ibis, Journal of Ornithology, Bird Conservation International and Ostrich. Additionally, 20 technical reports were prepared on the most important activities and results of the project. The project website www.LifeNeophon.eu had 115,000 visits from 183 countries for the five-year period. The interest from the media and the national and international focus on issues concerning the Egyptian Vulture conservation contribute to make local people value the species and create a feeling of pride and responsibility towards the species.

© BSPB

The graffiti in Madzharovo.
© Vladislava Ilieva

THE FUTURE

The project partners are committed to carry on with a suite of activities to reinforce the conservation on the species, namely:

1. continuing the monitoring and research on the species;
2. developing innovative conservation measures with short-term positive effect;
3. continuing the operation of tracker-dog team in Greece;
4. continuing the nest guarding and supplementary feeding programme;
5. raising the awareness about the significance of the Egyptian Vulture for our culture, the local communities and the business (energy supplying companies, farming, nature-friendly tourism, etc.);
6. capacity building for the key stakeholders of Egyptian Vulture conservation along its migration routes;
7. increasing law enforcement in both countries with regard to the main threats for the species; implementing the measures provided in the national and international action plans;
8. ensuring government support for the implementation of EU policies and other international agreements concerning the conservation of the species.

These activities aim to:

- ensure sustainability of the project results towards stabilizing the Balkan population;
- expand the range of these measures to cover other areas too - that of the historical distribution of the species;
- develop new measures that can contribute to the effective conservation of the species not only in its breeding territories but along its migration routes too.

The monitoring of the implementation of these objectives will be realized within the Natura 2000 network in Bulgaria and Greece, as well as through the national action plans for the species.

© HOS

© Stoyan Nikolov

ACKNOWLEDGEMENTS

- To the LIFE+ Programme of the European Commission, A. G. Leventis Foundation, MAVA Foundation and the CMS/Raptors MoU for Africa and Eurasia, and to all our donors for their financial support without which this project would not have been possible.

- To Emilia Yankova, Nikolay Terziev, Volen Arkumarev, Georgi Popgeorgiev, Dobromir Dobrev, Ivailo Angelov, Tsvetomira Yotsova, Hristo Hristov, Desislava Kostadinova, Ivailo Ivanov, Georgi Georgiev, Krassimir Manev, Mecnun Ademov, Mitko Angelov, Svetoslav Tsvetanov, Pencho Penchev, Rusi Atanasov, Yana Barzova, Marin Kurtev, Albena Kurteva, Kralu Krale, Dimitar Nedelchev, Emil Yordanov, Stanislav Dyulgerov, Silvia Dyulgerova, Yanina Klimentova-Nikolova, Ivayla Klimentova, Georgi Gerzhikov, Mihail Iliev, Temenuzhka Nikolova, Zhivko Barzov, Natasha Peters, Clementine Bougain, Crisia Ayala, Irene Mouthaan, Karolina Klimaite, Aistis Petruskevicius, Alexander Marinov, Hristiyana Stomonyakova, Svilen Cheshmedzhiev, Vanya Angelova, Anton Stamenov, Kostadin Stoichkov, Doan Bekirov for their enthusiasm and tireless efforts; also, to all colleagues and volunteers who took part in the monitoring, feeding, nest guarding, communication and other activities of the project in Bulgaria during these five years.

- To Angelos Evangelidis, Giannis Chondros, Giorgos Greousiotis, Lefteris Stavrakas, Rubén "Negro" González, Thanos Kastritis, Aris Manolopoulos, Eva Stefanaki, Christos Angelidis, Vasilis Papadopoulos, Kalliopi Stara, Ali Abturahman, Teodoris and Constantinos Christodolou, Chrisoula Fotiou, Eli Navarrete, Pashalis Seitani, Katerina Demiri, Vasilis Pavasilou, Nikos Maroukas, Ioannis Serbezis, Athanasios Diamalis and to all colleagues and EVS and Greek volunteers who took part in the monitoring, feeding, nest guarding, communication and other activities of the project in Greece during these 5 years. A huge thanks goes also to members of the Stakeholders

Network that have supported our work, either by informing us of sightings of Egyptian vultures, spreading the word and fighting the use of poison baits, or just by welcoming us to their towns, villages, houses and sharing with us their time and knowledge about these incredible birds. Special thanks also to Giorgos and Thodoros Tasos from the Bourazani Environmental Park and the Municipality of Konitsa for allowing us to establish the feeding sites on their land.

- To Adrian Oats, Chantal Palmer, Dora Querido, Elisabeth Ball, Guy Clarke, Guy Shorrocks, Ian Fisher, Jenny and Ewan Weston, Lenke Balint, Mark Day, Mike McGrady, Nick Folkard, Pamela Braham, Robert Sheldon, Steffan Oppel.

- To Nada Tosheva, Stoycho Stoychev, Svetoslav Spassov, Mirto Hadzaki, Rigas Tsiakiris, Dimitris Vasilakis, Stavros Xirouchakis, Konstantinos Liarikos, Kostas Poirazidis, Aylin Hassan and Frank Zinderlink for their participation in the Steering Committee of the project.

- To municipalities, ministries, regional inspectorates and other institutions, nature park directorates, Environmental Education Centers, schools, NGOs and local communities in Bulgaria and Greece for their support in the execution of the project activities.

- To EVN Bulgaria, Energo-Pro Sole-owner Limited Liability Company and HEDNO for their cooperation for the insulation of power pylons, and to M-Tel for their cooperation for the installation of the remote video camera.

- To the network of experts, NGOs and institutions from the Balkans, the Middle East, Africa and Western Europe; without their cooperation the activities concerning the migration routes of the Egyptian Vulture would not have been possible.

- Last but not least, to our four-legged colleagues and friends "Kuki" and "Kiko" who put their life at risk for the conservation of the last Egyptian Vultures in Greece.

THE RETURN OF THE NEOPHRON

LAYMAN'S REPORT

LIFE+ PROJECT URGENT MEASURES TO SECURE THE SURVIVAL OF THE EGYPTIAN VULTURE (*NEOPHRON PERCNOPTERUS*) IN BULGARIA AND GREECE (LIFE10 NAT/BG/000152)

giving
nature
a home

www.LifeNeophron.eu

